

Forma uzavření manželství a její nedostatky

Stanovení současné formy uzavření manželství v historii

- **Tridentský koncil:** Dekret *Tametsi* z 11. 11. 1563, účinnost 30 dní od vyhlášení v konkrétní farnosti (3 neděle/zasvěcené svátky po sobě) – stanovení kanonické formy k platnosti
- **Začátek 20. stol.:** Dekret Kongregace koncilu *Ne temere* z 2. 8. 1907 – závaznost kanonické formy pro všechny katolíky s výhradou dosavadních partikulárních úprav, pozice faráře při sňatku
- **CIC/1917:** závaznost kanonické formy pro všechny katolíky bez výjimky

Typy kanonické formy

- řádná forma – za běžných okolností, vyžaduje se dodržení všech obvyklých předpisů:
 - přítomnost nupturientů, příp. řádně pověřeného zástupce místo nupturienta,
 - přítomnost dvou svědků,
 - přítomnost asistujícího (též nazývaného „oddávající“), který má potřebné církevní pověření, tj. v tomto případě jurisdikci,
- mimořádná forma – v nouzových okolnostech, předpisy ohledně formy jsou zmírněny,
- tajná forma – ve zcela výjimečných případech, vyžaduje se naplnění přísnějších předpisů.

Kanonické určení řádné formy

Codex iuris canonici, can. 1108

§ 1. Ea tantum matrimonia valida sunt, quae contrahuntur coram loci Ordinario aut parochio aut sacerdote vel diacono ab alterutro delegato qui assistant, necnon coram duobus testibus, secundum tamen regulas expressas in canonibus qui sequuntur, et salvis exceptionibus de quibus in cann. 144, 1112, § 1, 1116 et 1127, §§ 1-2.

§ 2. Assistens matrimonio intellegitur tantum qui praesens exquirat manifestationem contrahentium consensus eamque nomine Ecclesiae recipit.

§ 3. *Solus sacerdos valide assistit matrimonio inter partes orientales vel inter partem latinam et partem orientalem sive catholicam sive non catholicam.*

Kodex kanonického práva, kán. 1108

§ 1. Platná jsou pouze ta manželství, která se uzavírají před oddávajícím místním ordinářem nebo farářem anebo před knězem nebo jáhnem od některého z nich pověřeným a před dvěma svědky, podle norem vyjádřených v následujících kánonech a při zachování výjimek podle kán. 144, 1112 § 1, 1116 a 1127 § 1-2.

§ 2. Oddávajícím se rozumí ten, kdo je přítomen a vyžaduje projevení souhlasu těch, kteří uzavírají manželství, a přijímá je jménem církve.

§ 3. *Pouze kněz či biskup platně asistuje při uzavírání manželství mezi dvěma východními stranami nebo mezi stranou latinskou a stranou východní katolickou nebo nekatolickou.*

Kanonické určenie řádné formy

Codex canonum Ecclesiarum orientalium, can. 828

§ 1. Ea tantum matrimonia valida sunt, quae celebrantur ritu sacro coram Hierarcha loci vel parocho loci vel sacerdote, cui ab alterutro collata est facultas matrimonium benedicendi, et duobus saltem testibus secundum tamen praescripta canonum, qui sequuntur, et salvis exceptionibus, de quibus in cann. 832 et 834, § 2.

§ 2. Sacer hic censetur ritus ipso interventu sacerdotis assistentis et benedicientis.

Kódex východných katolíckych cirkví, kán. 828

§ 1. Iba tie manželstvá sú platné, ktoré sa slávia podľa posvätného obradu pred miestnym hierarchom alebo miestnym farárom, alebo pred kňazom, ktorého delegoval jeden z nich a aspoň dvoma svedkami, ale podľa pravidiel vyjadrených v nasledujúcich kánonoch a pri neporušení výnimiek, o ktorých sa hovorí v kán. 832 a 834 § 2.

§ 2. Za posvätný je tento obrad považovaný samotnou účasťou kňaza požehnávajúceho a asistujúceho.

Úloha nupturientů a svědků

- ***Nupturienti (kán. 1104):***

- přítomnost osobně nebo v zastoupení,
- vyjádření souhlasu slovy nebo rovnocennými znameními.

- ***Svědci (není právně určeno):***

- zajistit veřejnost, tj. právní prokazatelnost uzavření manželství,
- schopni pochopit obřad, vnímat jej a následně dosvědčit jeho konání,
- žádné formální požadavky na svědky: věkovou hranici, vztah k nupturientům, církevní postavení či náboženskou příslušnost,
- *ani český občanský zákoník nezná právně formulované požadavky na svědky,*
- *slovenské právo požaduje u svědka zletilost.*

Asistující (oddávající)

Kán. 1109 – Místní ordinář a farář, pokud není rozsudkem nebo rozhodnutím exkomunikován nebo stížen interdikttem nebo suspendován z úřadu nebo za takového úředně prohlášen, z důvodu svého úřadu a v mezích svého území oddává platně ~~nejen své podřízené ale i nepodřízené, pokud alespoň jeden je latinského obřadu nejen své podřízené, ale také nepodřízené, pokud alespoň jedna ze stran je včleněna do latinské církve.~~

Kán. 1110 – Osobní ordinář a osobní farář z důvodu svého úřadu platně oddávají pouze tehdy, jestliže v mezích jejich působnosti je jim alespoň jeden z těch, kteří uzavírají sňatek, podřízen.

Kán. 1111 – § 1. § 1. Místní ordinář a farář, pokud platně vykonávají svůj úřad, mohou v mezích svého území zmocnit kněze či biskupy a jáhny, i obecně, aby oddávali, *při zachování ustanovení kán. 1108 § 3.*

§ 2. Aby bylo zmocnění oddávat platné, musí být výslovně uděleno určitým osobám; jestliže jde o zmocnění zvláštní, je nutno je udělit pro určité manželství; jestliže jde o obecné zmocnění, musí být uděleno písemně.

Kán. 1112 – § 1. Kde chybí kněží či biskupové a jáhni, může diecézní biskup, po předchozím příznivém vyjádření biskupské konference a po obdržení dovolení od Apoštolského stolce, zmocnit laiky, aby oddávali, *při zachování ustanovení kán. 1108 § 3.*

§ 2. Vybere se vhodný laik, schopný provést poučení snoubenců a také schopný řádně vykonat liturgii uzavření manželství.

Asistující (oddávající)

- z úřadu – místní ordinář a místní farář (kán. 1109), osobní ordinář a osobní farář (kán. 1110),
- zmocněný kněz či jáhen (kán. 1111):
 - jednorázové (ad hoc) – stačí ústně,
 - obecné (generální) – písemně,
 - *v ČR generální zmocnění dává místní ordinář farním vikářům, jáhnům je dává zpravidla farář,*
- zmocněný laik (kán. 1112) – v ČR není zavedeno,
- **v případě nupturientů východních církví sui iuris:**
 - svatba s nupturientem latinské církve sui iuris – římskokatolický asistující kněz je kompetentní,
 - svatba dvou řeckokatolíků/řeckokatolíka s nepokřtěným – římskokatolický asistující kněz není kompetentní, potřebuje delegaci řeckokatolického místního ordináře nebo faráře,
 - Ostatní východní katolíci podléhají v ČR latinským místním ordinářům, proto je římskokatolický kněz kompetentní.

Místo sňatku (kán. 1118)

- CIC kán. 1115 a 1118, CCEO kán. 831 a 838
- CIC: primárně farní kostel jednoho z nupturientů, CCEO: primárně ve farním chrámě před farářem ženicha
- farář může dovolit v jiném kostele nebo kapli (oratorium)
- jen místní ordinář může dovolit sňatek mimo posvátné místo
- kán. 1118 § 3 dovoluje sňatek mezi katolickým a nepokřtěným nupturientem i mimo posvátné místo (to může povolit farář); CCEO takové ustanovení nemá
- Svatební obřady, 2. typické vydání (latinsky z r. 1990) v č. 36 dává možnost v případě prosté konvalidace starších manželů se mohou obřady konat i mimo posvátný prostor
- *toto dovození (licence) se zapisuje do snubního protokolu; bez tohoto dovození je manželství nedovolené, ale platné*

Mimořádná forma

- CIC kán. 1116, CCEO kán. 832
- nebezpečí smrti pro alespoň jednoho z nupturientů
- nedosažitelnost kompetentního asistujícího – předpoklad trvání alespoň jeden měsíc
- manželství lze platně uzavřít bez asistujícího, tedy pouze před dvěma svědky
- eventuálně přítomný kněz nebo jáhen (CCEO: jen kněz) má předsedat liturgii, má mimořádná dispenzační oprávnění
- taková manželství mají být co nejdříve oznámena faráři místa sňatku pro jejich zápis v matrice oddaných (kán. 1121), ve východních církvích si manželé mají co nejdříve vyžádat kněžské požehnání (CCEO kán. 832 § 3)
- *taková manželství nemohou být uznána za platná před státem ani v České republice, ani ve Slovenské republice – v obou případech stát vyžaduje uzavření manželství před duchovním (ČR: § 657 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník; SR: § 2 a § 5 zákona č. 36/2012 Z.z., o rodině)*

Tajná forma

- CIC kán. 1130 – 1133, CCEO kán. 840
- závažného a naléhavého důvodu (*ex gravi et urgente causa*) s dovolením místního ordináře
- utajení předsňatkového řízení i samotného vykonání sňatku (místní ordinář, asistující, manželé i svědci)
- povinnost mlčenlivosti je v případě místního ordináře pouze relativní: padá v případě závažného pohoršení (*grave scandalum*) nebo velkého poškození posvátnosti manželství (*gravis erga matrimonii sanctitatem iniuria*) – to musí strany vědět před sňatkem
- záznam o uzavření manželství veden pouze v tajném archivu kurie
- *taková manželství teoreticky mohou být uznána za platná v České republice i ve Slovenské republice, ale zpravidla je utajení potřebné i před státními orgány, proto nevznikne ani není oznámeno náležitým způsobem, viz snímky Právní příprava na manželství a Posňatkové řízení*

Dispens od kanonické formy

- CIC kán. 1127 a 1129, CCEO kán. 834 a 835
- CIC:
 - **místní ordinář:** smíšené manželství (kán. 1127) anebo manželství s nepokřtěnou osobou (kán. 1129),
 - jinak pouze **Apoštolský stolec**
- CCEO (kán. 835):
 - **patriarcha (a také vrchní arcibiskup, viz kán. 152):** z velmi vážného důvodu (*gravissima de causa*)
 - jinak pouze **Apoštolský stolec**
- **dispens daná právem:** smíšené manželství s východním nekatolickým křesťanem – vyžaduje se však kněžské požehnání (CIC kán. 1127 § 1, CCEO kán. 834 § 2)

Dispens od kanonické formy

Partikulární právo: Směrnice ČBK o smíšených manželstvích z r. 1999

1. Za vážné obtíže, které brání zachování kanonické formy, se pokládá:
 - a) jestliže nekatolická strana zásadně odmítá uzavřít sňatek kanonickou formou a katolická strana je pevně rozhodnuta manželství uzavřít
 - b) jestliže kanonickou formu odmítá nekatolická strana, která žije křesťansky výrazně lépe než strana katolická
 - c) pokud by dodržení kanonické formy mohlo způsobit velmi vážný rozkol v rodině některého ze snoubenců
 - d) jestliže nekatolická strana má ve své církvi nebo náboženském společenství zvláštní postavení (duchovní, člen rady, staršovstva a pod.).
2. Snoubenci jsou povinni se oba účastnit základní přípravy na manželství u katolického duchovního, kde jsou mimo jiné poučeni o účelu a podstatných vlastnostech manželství, i když se eventuálně účastní i přípravy u nekatolického duchovního (část přípravy by se mohla konat společně).

Dispens od kanonické formy

Partikulární právo: Směrnice ČBK o smíšených manželstvích z r. 1999

3. Ustanovení o sepsání protokolu, předepsaném prohlášení a předkládaných dokladech snoubenců jsou stejná jako při církevních oddavkách (vyjma povinnosti vůči matričnímu úřadu - tuto povinnost má v tomto případě úřad, před kterým se manželství uzavírá).

Dispens od formy žádá farář bydliště katolické strany.⁴² Koná-li se příprava a sepisuje-li se protokol jinde, žádá o dispens farář, který snoubence připravuje, a to vlastního ordináře katolické strany.

4. Manželství musí být uzavřeno buď předepsaným způsobem v nekatolické církvi, nebo na matričním úřadě. Farář trvalého bydliště katolické strany oznámí věřícím, že sňatek byl uzavřen s dispencí od kanonické formy a že proto je před církví platný.

5. Katolický manžel je po sňatku povinen neprodleně předložit potvrzení o uzavření manželství faráři, u kterého se na sňatek připravoval. Ten manželství zapíše do knihy oddaných s poznámkou o dispenci a učiní záznam v knize pokřtěných. Pokud byl katolík pokřtěn jinde, odešle farář hlášení o uzavření sňatku dle kán. 1122, §2 CIC obvyklým způsobem.

6. Dispens se uděluje pro jednotlivé případy konkrétních manželství. Není možné ji udělit obecně pro všechny případy.

7. Ordinář katolické strany je oprávněn udělit dispens i z jiného závažného důvodu.

Právní příprava na manželství

Církevní dokumenty:

- snubní protokol, eventuálně s přílohami (arcidiecéze OL: příloha ohledně osobnostní přípravy),
- vyžádání potřebných dispenzí od místního ordináře – zaznamená se do snubního protokolu,
- vyžádání delegace pro asistujícího, licence pro místo sňatku – také se zaznamená do snubního protokolu.

Státní dokumenty (na matrice):

- státní dotazník pro uzavření manželství,
- žádost o osvědčení pro církevní sňatek,
- státní protokol o uzavření manželství.

Posňátkové řízení

Církevní:

- zápis do matriky oddaných,
- zápisy do křestních matrik (*ne temere*) – poslat s číslem jednacím, odpověď s číslem jednacím.

Státní:

- vyplnění státního protokolu o uzavření manželství,
- odevzdání do 3 pracovních dní na státní matriku,
- úprava občanských průkazů občanů ČR, pokud nastane změna údajů uvedených na občanském průkazu, tedy je v nich uveden rodinný stav nebo pokud se mění příjmení (odstřižení rohu B),
- na základě státního protokolu o uzavření manželství vydá matriční úřad státní potvrzení o uzavření manželství, následně je možno vyřídit (nakolik nutno) nové doklady, zvl. občanský průkaz.